
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

הו מאמה: אימהות בתרבות החזותית - 5836

תאריך עדכון אחרון 12-09-2024

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: תולדות האמנות

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): פרופ' גל ונטורה

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: galventura1@gmail.com

שעות קבלה של רכז הקורס: שלישי, 16-17, בתאום מראש, חדר 8630

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

בשנים האחרונות ניכרת תופעה תרבותית חדשה בעיתונות הפופולרית וברשתות החברתיות, שמתמקדת בדימויים של Momies Yami: נשים סלבריטאיות שמדגישות את אימהותן. אחדות מצטלמות כבר בשלבי ההיריון וחושפות את בטן התופחת, יש שמעלות לרשתות החברתיות תמונות שלהן בשעת הנקה, ורבות אחרות מעלות צילומים שלהן עם ילדיהן, כמעין פרסומת לחדוות האימהות. מתי החלה תופעה זו? האם האימהות תמיד היתה כה אופנתית ונחשקת בתרבות המערב? מתי עוצב אידיאל האם הטובה, ומה הוא כלל? האם אימהות קשורה בהכרח לאימהיות, וכיצד החיבור בין שני מושגים אלה משפיע בימינו על תפיסות של אימהות, אבהות, נשיות, ילדות ומשפחה? במטרה לדון בסוגיות אלה, הקורס יתמקד בתמורות שחלו לאורך ההיסטוריה בייצוגים של אימהות, ברמה החזותית, התרבותית, החברתית, הדתית והתיאורטית. בחלקו הראשון של הקורס ננתח את ארכטיפ האם הגדולה, ואת ההשלכות התרבותיות העמוקות של היעלמותו והחלפתו בימי הביניים בדמויותיהן של חווה ושל מריה. בחלקו השני של הקורס, שיתבסס על ספרות פסיכואנליטית שעוסקת בעליית האם כסובייקט, נתמקד בייצוגים מודרניים ועכשוויים של אימהות, ונדון בשובה של האלה הגדולה, הגוף האימהי והבזות, ייצוגים של היריון, לידה והנקה, ועליית הקשר בין מעשה האמנות ובין עבודת האימהות.

מטרות הקורס:

מטרת הקורס לעודד דיון ושיח רב-תחומי בכל הנוגע לאימהות ואימהיות, תוך פיתוח שיח אנליטי ביחס לדימויים חזותיים ולטקסטים כתובים העוסקים בנושא זה.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

בתום הקורס, סטודנטים ירכשו ידע והבנה של הגישות התאורטיות והמתודולוגיות הנוגעות באימהות ואימהיות, נשיות וילדות בהיסטוריה המערבית המודרנית.

דרישות נוכחות (%) :
100%

שיטת ההוראה בקורס: הרצאות ודיון קבוצתי פעיל

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

1. הקדמה (mummy yummy, אימהות ואימהיות, מודלים הוריים לאורך ההיסטוריה, אושר אימהי כהבניה חברתית, סוגי אימהות בתרבות החזותית)
2. האם הגדולה: הזמן המחזורי והזהות עם הטבע
3. חווה ולילית: יציאת היסוד הנשי מהאחדות הקדושה
4. שובה של האם הגדולה בעידן המודרני: הבזות

5. אימהות: היסטוריה ותיאוריה
6. עיצוב אידיאל האימהות בשלהי המאה ה-18
7. אימהות, בקבוקים ומיניקות: מאה 19
8. אימהות, הריון ולידה: מהמאה ה-19 ועד ימינו

חומר חובה לקריאה:

- בנג'מין, ג'סיקה. בכבלי האהבה: פסיכואנליזה, פמיניזם ובעיית השליטה (תרגמה: תמר אלמוג).
תל-אביב, 2004, עמ' 3-63.
ברונר, ז'וזה. "קולה של אמא: דיאלקטיקות של תודעה עצמית פמיניסטית", זמנים, מס' 46-47,
1993, עמ' 4-17.
ויניקוט, דונלד. עצמי אמיתי, עצמי כוזב (עורך: עמנואל ברמן). תל-אביב, 2009, עמ' 168-177.
לבוב, איתן. "מחשבות על הורות ללא גבולות", עמ' 39-51.
עמית, חיים. הורים כמנהיגים: להיות הורה משפיע. תל-אביב: הוצאת מודן, 2006, עמ' 11-46.
פלגי הקר, ענת. "האם כסוביקט: על האם ועל האי-מהות והתיאוריה הפסיכואנליטית", מתוך: אמיליה
פרוני (עורכת), אימהות, מבט מהפסיכואנליזה וממקום אחר. ירושלים, 2009, עמ' 71-90.
צ'ודורו, ננסי, "שיעתוק האימהות - פסיכואנליזה והסוציולוגיה של המגדר", מתוך: ניצה ינאי, תמר
אלאור,
אורלי לובין ואחרות (עורכות), דרכים חדשות לחשיבה פמיניסטית: מקראה, רעננה, עמ' 86-135.
קריסטבה, ז'וליה, "זמן הנשים", מתוך: ניצה ינאי, תמר אלאור, אורלי לובין ואחרות (עורכות), דרכים
חדשות לחשיבה פמיניסטית: מקראה, רעננה, עמ' 177-195.

חומר לקריאה נוספת:

- אלווארז, אן. נוכחות חיה (תרגמה: אורה זילברשטיין). תל-אביב, 2005.
באדינטר, אליזבט. וגם אהבה: תולדותיה של אהבת אם מן המאה ה-17 ועד המאה ה-20. תל אביב,
1985.
באום, דלית ואח' (עורכות) ללמוד פמיניזם - מקראה. תל אביב: האגודה הישראלית ללימודים
פמיניסטיים ולחקר המגדר, מגדרים הקיבוץ המאוחד, 2006.
בובאר, סימון דה. המין השני, כרך ראשון: העובדות והמיתוסים. תל אביב, 2001.
בנג'מין, ג'סיקה. בכבלי האהבה: פסיכואנליזה, פמיניזם ובעיית השליטה (תרגמה: תמר אלמוג).
תל-אביב, 2004.
בר-און, יערה. "האישה והנחש: סיפור אחר. מציאות היסטורית וסיפורי מעשיות בספר הדרכות
למיילדות", מתוך: רעיה כהן ויוסי מאל (עורכים), ספרות והיסטוריה, ירושלים, תשנ"ט, עמ' 125-144.
בר-און, יערה. רואות את הנולד - לידה וילודה לקראת העידן המודרני. ישראל, 2000.
ברקאי, רון. "מסורות רפואיות יווניות והשפעתן על תפיסת האישה בימי הביניים", מתוך יעל עצמון
(עורכת), אשנב לחייהן של נשים בחברות יהודיות, ירושלים, תשנ"ה, עמ' 115-142.
גורביץ', אהרון. תמונת העולם של אנשי ימי-הביניים. ירושלים, 1993.
גיליגן, קרול. בקול שונה: התיאוריה הפסיכולוגית והתפתחות האשה (מתרגמת: נעמי בן-חיים),
תל-אביב, 1995.
וולף, וירג'יניה. חדר משלך [1929], תל-אביב: הוצאת שוקן, 1981.
וולף, נעמי. על השימוש בייצוגים של יופי נגד נשים. תל אביב: מגדרים, הקבוץ המאוחד, 2004.

יניקוט, דונלד. תינוקות ואימותיהם (תרגמה: מרים קראוס). תל-אביב, 1998.
 יניקוט, דונלד. עצמי אמיתי, עצמי כוזב (עורך: עמנואל ברמן). תל-אביב, 2009.
 יזרעאלי, דפנה ואח' (עורכות). מין מיגדר פוליטיקה, תל אביב: הקבוץ המאוחד, 1999.
 ילום, מרילין. ההיסטוריה של השד. תל אביב, 1999.
 ינאי, ניצה ואח' (עורכות). דרכים לחשיבה פמיניסטית - מבוא ללימודי מיגדר. תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה, 2007.
 מלמן, בילי. "חופש מאחורי הרעלה - התבוננות ב'אחר' במאות ה-18 וה-19: נשים מערביות על נשים ים תיכוניות." מתוך: יעל עצמון (עורכת) אשנב לחייהן של נשים בחברות יהודיות, ירושלים: מרכז זלמן שזר לתולדות ישראל, 1995, עמ' 225-243.
 סקלי, מרסלה. קורטרופוס: האלוהות המזינה ביוון העתיקה. חיבור לשם קבלת תואר מ.א., האוניברסיטה העברית, ירושלים, 2002.
 פלגי הקר, ענת. "האם כסוביקט: על האם ועל האי-מהות והתיאוריה הפסיכואנליטית," מתוך: אמיליה פרוני (עורכת), אימהות, מבט מהפסיכואנליזה וממקום אחר. ירושלים, 2009, עמ' 71-90.
 פרוני, אמיליה (עורכת). אמהות: מבט מהפסיכואנליזה וממקום אחר. ירושלים, 2009.
 פרידן, בטי. "הבעיה שאין לה שם," (מתוך: המסתורין הנשי, 1963), אשה, נשים, נשיות, הוצאת התנועה הפמיניסטית בישראל, תל-אביב, 1975, עמ' 143-132.
 עמישי-מייזלש, זיוה. המדונה: נושא חתך (ערכה: נדירה יקיר). ירושלים, תש"ל.
 עמית, חיים. הורים כמנהיגים: להיות הורה משפיע. תל-אביב: הוצאת מודן, 2006.
 ריכטר, אורית. כלים שלובים, בין קריירה למשפחה. תל-אביב: עם עובד, 1992.
 ריץ', אדריאן. ילוד אשה. תל-אביב, 1989.
 שחר, שולמית. האשה בחברת ימי הביניים - המעמד הרביעי. תל אביב, 1990.
 שחר, שולמית. ילדות בימי הביניים. תל אביב, 1990.
 שטרק, שוע אמוראי. איזיס באמנות: הדמות בתקופה ההלניסטית-רומית. חיבור לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה, האוניברסיטה העברית, 1988.

- Abbott, Mary. *Family Ties: English Families, 1540-1920*. London, 1993.
 Abbott, Mary. *Masculine and Feminine: Gender Roles over the Life Cycle*. New York, 1992.
 Abel, Brian Smith. *Nursing Profession*. London, 1960.
 Adam, Juliette. *La Femme au 19e siècle*. Paris, 1983.
 Adams, Kimberly VanEsveld. *Our Lady of Victorian Feminism: The Madonna in the Work of Anna Jameson, Margaret Fuller, and George Eliot*. Athens, Ohio, 2001.
 Alberti, Leon Battista. *The Family in Renaissance Florence [1432-1434]* (trans. Renée N. Watkins). New York, 1969.
 Alexandre, Danièle Bidon and Monique Closson. *L'Enfant à l'ombre des Cathédrales*. Lyon, 1985.
 Ariès, Philippe. *Centuries of Childhood: A Social History of Family Life*. New York, 1962.
 Ariès, Philippe and Duby Georges (eds.). *A History of Private Life: Passions of the Renaissance* (trans. Arthur Goldhammer). Cambridge Massachusetts, 1989, vol. 3.
 Ariès, Philippe and Duby Georges (eds.). *A History of Private Life: From the Fires of Revolution to the Great War* (trans. Arthur Goldhammer). Cambridge, Massachusetts, 1989, vol. 4.
 Atkinson, Clarissa W. *The Oldest Vocation: Christian Motherhood in the Middle Ages*. Ithaca, 1991.
 Atkinson, Clarissa W., Constance H. Buchanan and Margaret R. Miles (eds.).

-
- Immaculate and Powerful: The Female in Sacred Image and Social Reality.* Boston, 1985.
- Badinter, Elisabeth. *Mother Love: Myth and Reality, Motherhood in Modern History.* New York, 1981.
- Baltrušaitis, Jurgis. *La Quête d'Isis, Introduction à l'égyptomanie.* Paris, 1967.
- Baring, Anne and Jules Cashford. *The Myth of the Goddess: Evolution of an Image.* London, 1991.
- Belán, Kyra. *Madonna from Medieval to Modern.* New York, 2001.
- Berkvam, Doris Besclais. *Enfance et maternité dans la littérature française des XIIe et XIIIe siècles.* Paris, 1981.
- Bernard, Paul. *Histoire de l'autorité paternelle en France.* Montdier, 1863.
- Bideau, Alain. *Demographic Systems and Family Patterns in Historical Western Europe.* Greenwich, 1996.
- Bideau, Alain. *Infant and Child Mortality in the Past.* Oxford, 1997.
- Blamires, Alcuin. *The Case for Women in Medieval Culture.* Oxford, 1997.
- Bleier, Ruth. *Science and Gender: A Critique of Biology and its Theories on Women.* Oxford, 1984.
- Bloch, Maurice and Jean H. Bloch. "Women and the Dialectics of Nature in Eighteenth Century French Thought," in Carol MacCormack and Marilyn Strathern (eds.), *Nature, Culture and Gender,* Cambridge, 1980, pp. 25-41.
- Bradley, Keith R. "Wet-Nursing at Rome: A Study in Social Relations," in Beryl Rawson (ed.), *The Family in Ancient Rome,* London, 1986, pp. 201-229.
- Broude, Norma and Mary D. Garrard (eds.). *Feminism and Art History: Questioning the Litany.* New York, 1982.
- Broude, Norma and Mary D. Garrard (eds.). *The Expanding Discourse: Feminism and Art History.* New York, 1992.
- Brundage, James. *Law, Sex and Christian Society in Medieval Europe.* Chicago, 1988.
- Buettner, Stuart. "Images of Modern Motherhood in the Art of Morisot, Cassatt, Modersohn-Becker, Kollwitz," *Woman's Art Journal,* vol. 7, no. 2, Fall 1986 / Winter 1987, pp. 14-21.
- Bynum, Caroline Walker (ed.). *Gender and Religion: On the Complexity of Symbols.* Boston, 1986.
- Bynum, Caroline Walker. *Holy Feast and Holy Fast: The Religious Significance of Food to Medieval Women.* Berkeley, 1988.
- Bynum, Caroline Walker. *Jesus as Mother: Studies in the Spirituality of the High Middle Ages.* Berkeley, 1982.
- Carroll, Michael P. *The Cult of the Virgin Mary, Psychological Origins.* Princeton, 1986.
- Chadwick, Whitney. *Woman, Art and Society.* London, 1989.
- Chaska, Norma L. *The Nursing Profession.* New York, 1983.
- Cunningham, Hugh. *Children and Childhood in Western Society since 1500.* London, 1996.
- Dannta Walter, Suzanna. *Lives Together / Worlds Apart: Mothers and Daughters in Popular Culture.* Berkeley: California University Press, 1992.
- Demand, Nancy. *Birth, Death, and Motherhood in Classical Greece.* Baltimore, 1994.

-
- DeMause, Lloyd (ed.). *The History of Childhood*. New York, 1974.
- Dunaud, Françoise. *Isis, mère des dieux*. Paris, 2000.
- Durantini, Mary Frances. *The Child in Seventeenth-Century Dutch Painting*. Ann Arbor, 1983.
- Fildes, Valerie A. *Breasts, Bottles and Babies: A History of Infant Feeding*. Edinburgh, 1986.
- Frymer-Kensky, Tikva. In *The Wake of the Goddesses: Women, Culture, and the Biblical Transformation of Pagan Myth*. New York, 1992.
- Gutwirth, Madelyn. *The Twilight of the Goddesses: Women and Representation in the French Revolution Era*. New Brunswick, 1992.
- Hall, Nor. *The Moon and the Virgin: Reflections on the Archetypal Feminine*. New York, 1980.
- Herlihy, David. *Women, Family and Society in Medieval Europe*. Oxford, 1995.
- Irigaray, Luce. *This Sex which is not One*. Ithaca, 1985.
- Jameson, Anna Brownell. *Legends of the Madonna as Represented in the Fine Arts*. London, 1864.
- Klapisch, Christiane Zuber. *Women, Family and Ritual in Renaissance Italy* (trans. Lydia G. Cochrane). Chicago, 1985.
- Klaus, M. H. and J.H. Kennell. *Maternal-Infant Bonding*. Saint Louis, 1976.
- Kraus, Henry. "Eve and Mary: Conflicting Images of Medieval Woman," in Norma Broude and Mary D. Garrard (eds.), *Feminism and Art History: Questioning the Litany*, New York, 1982, pp. 79-99.
- Langumir, Erika. *Imagining Childhood*. New Haven, 2006.
- Levy, Mervine. *The Moons of Paradise: Some Reflections on the Appearance of the Female Breast in Art*. New York, 1962.
- MacCormack, Carol and Marilyn Strathern (eds.). *Nature, Culture and Gender*. Cambridge, 1980.
- Morewedge, Rosemary (ed.). *The Role of Women in the Middle Ages*. Albany, 1975.
- Neuman, Erich. *The Great Mother: An Analysis of the Archetype* (trans. Ralph Manheim). Princeton, New Jersey, 1963.
- Nicolson, Benedict. "Courbet's 'L'Aumône d'un mendiant'," *The Burlington Magazine*, vol. 104, February 1962, pp. 73-75.
- Perry, Gill. *Gender and Art*. London, 1999.
- Pollock, Linda. *Forgotten Children: Parent-Child Relations from 1500 to 1900*. Cambridge, 1983.
- Prior, Mary (ed.). *Women in English Society, 1500-1800*. London, 1985.
- Rousseau, Jean-Jacques. *Émile: or On Education* (trans. William H. Payne). New York, 2003.
- Stone, Lawrence. *The Family, Sex, and Marriage in England, 1500-1800*. London, 1977.
- Tatar, Maria, *The Hard Facts of Grimm's Fairy Tales*, Princeton University Press, 1987.
- Thurer, Shari L. *The Myth of Motherhood, How Culture Reinvents the Good Mother*. Boston, 1994.
- Tran Tam Tinh, Veronica. *Isis Lactans: Corpus des monuments Gréco-Romains d'Isis allaitant Harpocrate*. Leiden, 1973.

Worthington, Marjorie. "The Motherless "Disney Princess": Making Mothers out of the Picture," in Ann C. Hall and Mardia J. Bishop, *Mommy Angst: Motherhood in American Popular Culture*, Santa Barbara, California, 2009, 29-46.
Zimdars-Swartz, Sandra L. *Encountering Mary*. Princeton, 1991.

מרכיבי הציון הסופי :

הגשת עבודה מסכמת / פרויקט גמר / מטלת סיכום / מבחן בית / רפרט 80 %
מטלות הגשה במהלך הסמסטר: תרגילים / עבודות / מבדקים / דוחות / פורום / סימולציה ואחרות
20 %

מידע נוסף / הערות: